

KAMATA'ANGA TOKATĀMAKI

Lesoni 3 ki he 'aho 19 'o Siulai, 2025

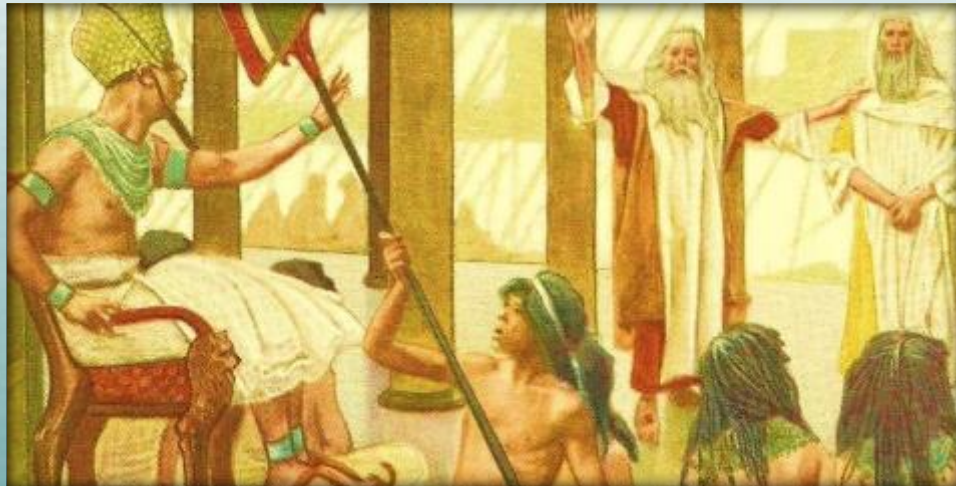
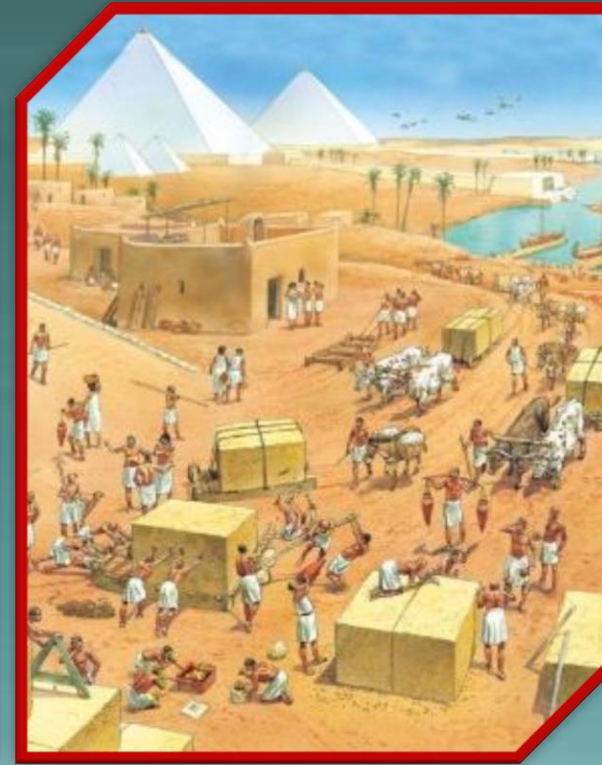
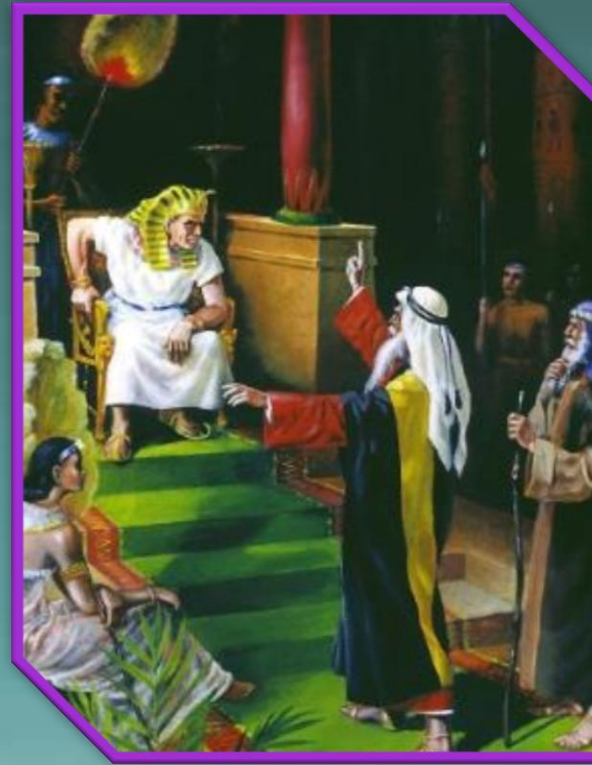
“Pea hili ia na’e ‘alu ‘a Mōsese mo ‘Elone, ‘o tala kia Felo, “‘Oku pehē mai ‘e Sihova, ko e ‘Otua ‘o ‘Isileli, Tukuange ‘a hoku kakai ke ‘alu, koe‘uhi ke nau fai ‘ae kātoanga kiate au ‘i he toafa.”Pea pehēange ‘e Felo, “Ko hai ‘a Sihova, koe‘uhi ke u talangofua ai ki hono le‘o ‘o tukuange ‘a ‘Isileli ke ‘alu? ‘Oku ‘ikai te u ‘iloa ‘a Sihova, pea ‘e ‘ikai te u tukuange ‘a ‘Isileli ke ‘alu.” ‘Ekisotosi 5:1,2

Hangē ko ia na'e ongo'i 'e Mōsesé, 'e 'ikai faingofua
kia Felo ke ne faka'atā 'a 'Isileli ke mavahe mei
'Isipite.

Na'e 'ikai foki ke hā ngali fakapotopoto ke tukuange
pē ha fu'u kakai 'aonga tokolahi pehē ke nau
tau'atāina, 'o fai 'a e ngaahi ngāue na'e 'ikai loto ki
ai 'a e kau 'Isipité.

Ko ia, ko e 'amanaki 'a e kakaí na'e 'i he ngaahi
mana te ne fakamālohi 'i 'a Felo ke ne tali fakapapau
ki he'enau kolé.

Na'e fai 'a e kolé; na'e fakafisinga 'i ia; na'e 'i ai ha
ngaahi tautea; Na'e 'ikai ke fai 'e Mōsese ha mana;
... fakalotosi 'i.

Ko e kole: “Tuku ke ‘alu hoku kakaí.”

Ko e tali 'a Felo ('Ekisotosi 5:1-2)

Ko e tali 'a e kakai ('Ekisotosi 5:3-21)

Ko e tali 'a e 'Otua ('Ekisotosi 5:22-6:8)

Ko e tali 'a Mosese ('Ekisotosi 6:9-13)

Ko e fatongia 'o Mosese mo 'Elone ('Ekisotosi 6:28-7:7)

**KO E KOLE:
"TUKUANGE
HOKU KAKAI
KE 'ALU'"**

KO E TALI 'A FELO

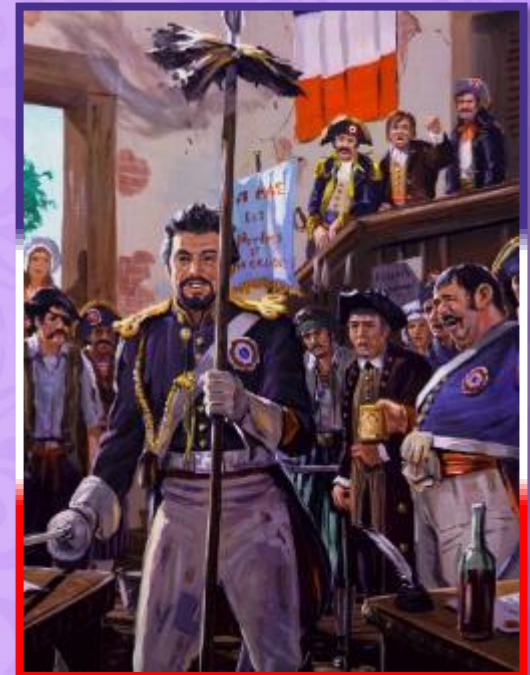
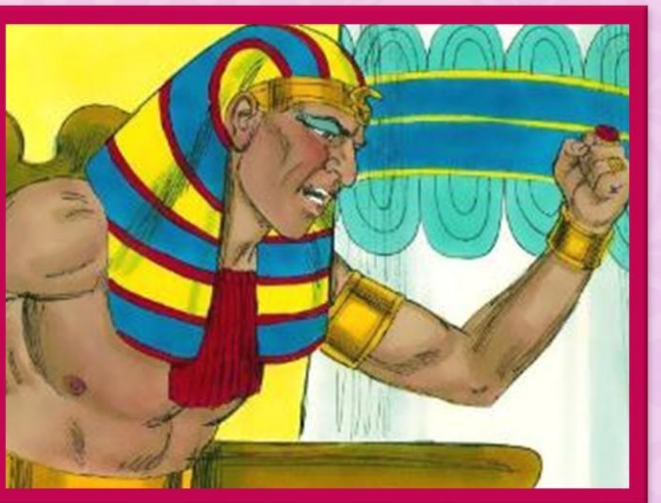
Na'e fehu'i 'e Felo, 'Ko hai 'a e 'Eiki ke u fanongo kiate Ia pea tukuange 'a 'Isileli? 'Oku 'ikai te u 'ilo 'a e 'Eiki, pea 'e 'ikai te u tukuange 'a 'Isileli ke 'alu.' ('Ekisotosi 5:2)

Na'e kei si'i 'a Thutmose III 'i he taimi na'a ne kaka hake ai ki he taloni 'i he malumalu 'o e pule 'a Hatshepsut ke ta'ofi 'a Mosese mei hono fakaha ko e felo. Na'e hola 'a Mosese mei 'Isipite 'i he taimi na'e kei ta'u hongofulu tupu ai 'a Tutimose.

'I he ta'u 'e fāngofulu mei ai, na'e toe 'ilo'i 'e Mōsese ia 'i he fakamaau'angá. Na'á ne ha'u ke kole 'a 'ene totonu ki he taloní? Hala'atā. Na'e faingofua pē 'a e kolé: "Tukuange hoku kakaí ke nau 'alu" ('Eki 5:1). Ko e tali 'a Tutimosé ko ha pole ia, 'o 'ikai kia Mōsese, ka ki he 'Otuá tonu. Ko hono fakanounou, na'a ne pole'i 'a e 'i ai tonu 'a e 'Otua (Ekisotosi 5:2).

Ko 'ene tō'ongá 'oku ngāue'aki ia 'ia Fakahā ko ha faka'ilonga ke fakafofonga'i 'aki 'a e pule'anga Falanisē lolotonga 'a e liliu 'o e senituli 18 (Fakh. 11:8). Hangē ko Feló, na'e fakahā 'e he Lepupilika Falaniseé kuo fakangata 'a e lotú pea fakahā ko ha pule'anga ta'etui 'Otua ia.

KO E TALI 'A E KAKAI

"Pea nau pehē kiate kinaua, "Ke vakai 'a Sihova kiate kimoua, pea fakamaau'i: koe'uhi kuo mo fakanamukū'i 'akimautilu 'i he 'ao 'o Felo, pea mo e 'ao 'o 'ene kau tamaio'eiki, ke ai 'ae heletā 'i honau nima ke fakapoongi 'aki 'akimautilu.'"" (Ekisotosi 5:21)

'I he fai 'e Mosese 'a e ngaahi faka'ilonga na'e 'oange 'e he 'Otua kiate ia 'i he 'ao 'o e kakai, na'a nau tui mo lotu (Ek. 4:29-31). 'Oku lava ke tau faka'uta atu ki he vēkeveke 'enau tatali ki he tali 'a Felo ki he'enau kolé.

Na'e ta'e amanekina mo'oni 'a e talí. Na'e 'ikai ngata pe 'i he fakafisi 'a Felo, ka na'a ne fakamālohi'i kinautilu ke nau fai 'a e ngāue 'o 'ikai ke 'oange 'a e ngaahi naunau 'oku fiema'u, ka na'a ne fiema'u 'a e ola tatau (Ek. 5:6-8). Ko e hā 'a e 'uhinga ki hono hilifaki'i ha tu'utu'uni ta'efakakaukau'i pehē?

Na'e 'ai 'e Mōsese mo 'Ēlone 'o fakatatau kia Tutimose ke na "mālōlō [sāpate] mei he'ena ngaahi ngāué" ('Ek. 5:5). Kapau na'a nau ma'u ha taimi ke talanoa ki he lotu mo e tau'ataina, pea te nau ma'u foki ha taimi ke kumi mohuku (Ek. 5:9, 17).

'I hono ngaohikovi'i kinautilú, na'e lāunga 'a e kau pule ngāué kia Felo, ka na'e tukunoa'i kinautilu. Na'a nau tafoki leva 'o fakafepaki'i 'a Mosese mo 'Elone, 'o tukuaki'i kinaua ki he'ena fakakovi ange hona tu'unga (Ek. 5:20-21).

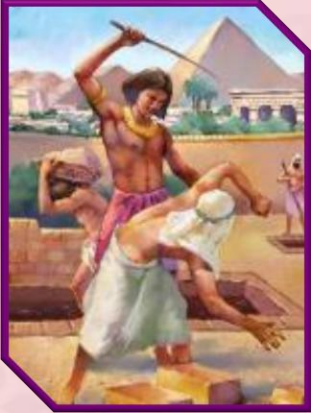
KO E TALI 'A E 'OTUA

"Pea na'e folofola ai 'a Sihova kia Mōsese, "Ko eni, te ke mamata ki he me'a te u fai kia Felo: koe'uhi 'i he nima mālohi te ne tukuange 'akinautolu ke 'alu, pea 'i he nima mālohi te ne kapusi 'akinautolu mei he fonua.'" (Ekisotosi 6:1)

Na'e 'ita 'a Felo kia Mōsese. Na'e 'ita 'a e kakaí kia Mōsese. 'Oku 'ikai ke 'ita 'a Mosese... ka 'oku ne hoha'a, pea 'oku ne tafoki ki he 'Otua mo 'ene veiveiua:

"Ko e ha 'oku ke fakamamahi'i ai 'a e kakai ni, ko e ha na'a ke fekau mai ai au?" ('Ekisotosi. 5:22).

Tau sivilivi'i 'a e tali 'a e 'Otua (Ekisotosi 6:1-8):

Ko e me'a kuo u fai .

Na'á ku hā ki he kau palōfitá .

Na'a ku fokotu'u 'eku fuakava mo kinautolu .

Na'á ku palōmesi te u foaki kiate kinautolu 'a e fonua ko Kēnaní .

Kuó u fanongo ki he tangi 'a e kakaí .

Kuó u manatu'i 'eku palōmesí .

Ko e me'a te u fai .

Te u 'ave meiate kinautolu 'a e fakamamahi 'a e kakai 'Isipite .

Te u fakatau'atāina'i kinautolu mei he nofo pōpulá

Te u ngāue'aki hoku mālohí

Te u ngaohi kinautolu ko hoku kakai .

Te u hoko ko honau 'Otua .

Te u foaki kiate kinautolu 'a e fonua ko Kēnaní .

KO E TALI 'A MOSESE

"Pea na'e lea 'a Mōsese 'i he 'ao 'o Sihova, 'o pehē, "Vakai, 'oku 'ikai tokanga 'ae fānau 'a 'Isileli kiate au: pea 'e tokanga fēfee'i 'a Felo kiate au, ko e lOUNGUTU ta'ekamu ko au?"' (Ekisotosi 6:12)

Hili 'a e ngaahi lea fakalotolahi 'a e 'Otua, na'e toe lea 'a Mosese ki he kakai, ka na'e 'ikai ke nau fanongo (Ek. 6:9). Na'e kole leva 'e he 'Otuá ke ne toe lea kia Felo ke kole ke tau'atāina 'a 'Isileli (Ek. 6:10-11).

Na'e fakafisi 'a Mōsese, peá ne toe lulululu 'ene ngaahi 'uhinga: Kapau 'e 'ikai fanongo mai hoku kakaí kiate au, 'e fanongo fēfē mai 'a Felo kiate au, 'i he'eku lea kovi 'o hangē ko aú? ('Eki 6:12).

Na'e loto-mamahi, loto-mafasia, mo loto-mamahi 'a Mōsese. Ka, hangē ko e kau tangata lalahi kehe na'a nau ongo'i tatau mo iá—hangē ko 'Ēsafe mo Siopé—na'e 'ikai te ne tukulolo ki he loto-mo'uá. Na'e mālohi ange 'ene falala ki he 'Otuá 'i he'ene ongo'i lolotongá.

'I he taimi 'oku tau a'usia ai 'a e loto-si'í, tau 'ai ke 'atautolu 'a e ngaahi lea 'a 'Ēsafé: "Ka 'oku ou 'iate koe ma'u ai pē, he 'okú ke puke hoku nima to'omata'ú: 'okú ke tataki au 'aki ho'o fale'í, pea 'amui te ke talitali au ki he lāngilangí. Ko hai 'oku ou ma'u 'i he langí ka ko koe pē? tofi'a" (Saame 73:23–26).

KO E
FATONGIA
'O MOSESE
MO ĒLONE

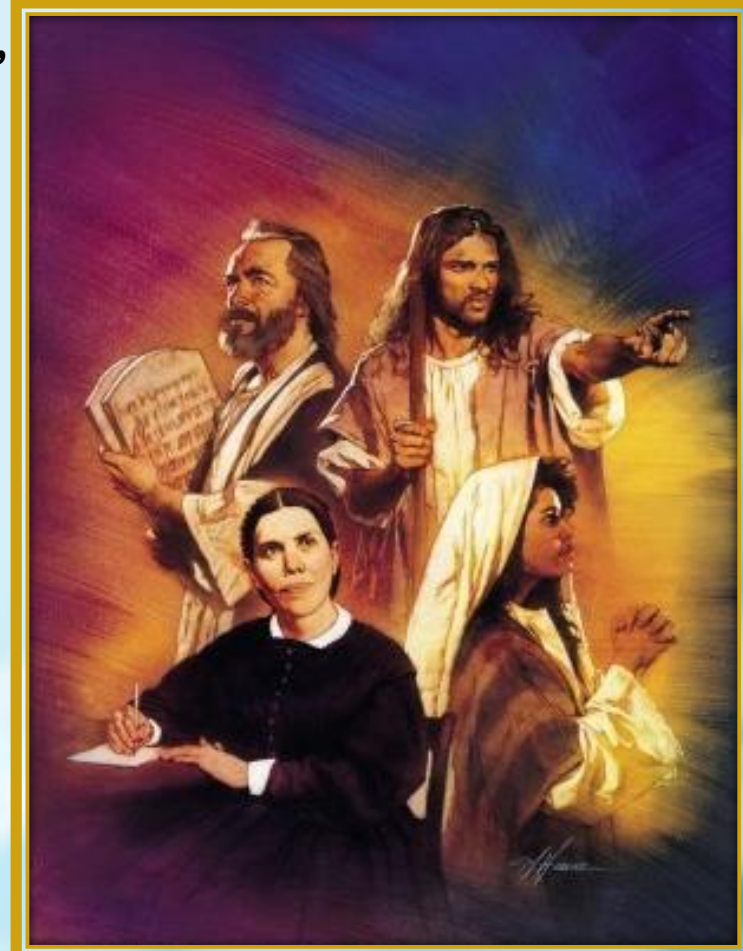
"Pea na'e folofola 'a Sihova kia Mōsese, "Vakai, Kuo u ngaohi koe ke ke hangē ko e 'otua kia Felo: pea ko 'Elone ko ho ta'okete, ko ho'o fakafofonga ia." (Ekisotosi 7:1)

Hangē ko e “Oku 'ikai te u 'ilo'i 'a e leá” ko e 'uhinga manakoa taha ia 'a Mōsesé. Na'e a'u 'o ne faka'ita'i 'a e 'Otuá 'aki 'a e taha ko ení! Ka 'oku 'i ai 'a e solova'anga 'o e 'Otuá ki he me'a kotoa pē: ko 'Ēlone, ko hono tokoua leá, 'e hoko ia ko e “ngutu” 'o Mōsesé. Na'e lea 'a Mosese ki hono tokoua, pea lea ia ki he kakai kehe (Ek. 4:10-16).

Hili 'a e ngaahi 'uluaki ta'elavame'a 'i 'Isipite, na'e pau ke toe fakamanatu 'e he 'Otua kia Mosese 'a e fatongia 'o 'Elone ko hono tokoni mo hono tangata lea (Ek. 7:1-2).

'I he taimi ko ení, na'á ne fai ai ha fakahoa ki he fatongia 'o e kau palōfitá. 'Oku nau ma'u ha pōpoaki mei he 'Otuá pea fakahoko mai ia kiate kitautolu. 'I he 'uhinga ko ení, 'oku fakahoko ai 'e Mōsese 'a e fatongia 'o e 'Otuá, pea ko 'Ēlone 'a e fatongia 'o e palōfitá. Hangē ko ia 'e hoko kimui ki he tokolahi 'o e kau palōfitá, na'e fakatokanga 'a e 'Otuá 'e 'ikai ke fanongoa 'ene pōpoakí, pea kuo pau ke ne ngāue 'aki 'a e mālohi lahi (Ek. 7:3). Hange ko e kau palofita kimui, na'e pau ke lea 'a Mosese ki he kakai mo Felo, "pe 'oku nau fanongo pe tafoki, he 'oku nau angatu'u lahi" (Isik. 2:7). 'Oku mo'oni foki 'eni kiate kitautolu, he ko kitautolu 'a e le'o ongo 'o e 'Otuá 'i he māmani ko 'ení.

“Na‘e ‘amanaki ‘a e kau Hepeluú ke ma‘u ‘enau tau‘atāiná ‘o ‘ikai ha ‘ahi‘ahi makehe ‘o ‘enau tuí, ‘o ‘ikai ha faingata‘a mo‘oni pe mamahi. Ka na‘e te‘eki ke nau mateuteu ki he fakahaofí. Na‘e si‘isi‘i ‘enau tui ki he ‘Otuá pea na‘e ‘ikai ke nau loto fiemālie ke kātaki‘i ‘enau ngaahi faingata‘á kae ‘oua kuó Ne vakai ‘oku taau ke ngāue ma‘anautolu. a to'o ki ha fonua muli;pea kuo hoko 'a e ngaahi to'onga 'o e ni'ihí 'o hange ko e ngaahi to'onga 'o e kau 'Isipite 'o nau sai'ia ange ke nau nofo 'i 'Isipite.Ko ia, na'e 'ikai ke fakahaofi kinautolu 'e he 'Eiki 'i he 'uluaki fakahaa'i 'o Hono malohi 'i he 'ao 'o Felo Na'a ne orchestrated 'a e ngaahi me'a na'e hoko koe'uhi ke developed 'a e laumalie fakatikitato 'o e tu'i 'o 'Isipite pea Hi mights ke lahi ange. Ko ‘Ene fakamaau totonú, Hono mālohí, mo ‘Ene ‘ofá, te nau fili ke mavahe mei ‘Isipite ‘o foaki kinautolu ki He‘ene ngāué.”